

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA TEXTILNÍ

FLÓRA INSPIRACÍ PRO ŠPERK
FLORA LIKE INSPIRATION FOR
JEWELLERY

LIBEREC 2013

JANA VOŇKOVÁ

PODĚKOVÁNÍ

Velice ráda bych poděkovala všem, kteří mi byli oporou, jak při práci na mé bakalářské práci, tak během celého studia. Těm, kteří mi dávali cenné rady, povzbuzovali mě, věřili mi, vyjadřovali podporu, uklidňovali mě i dodávali sílu, když docházela.

Konkrétně moc děkuji paní MgA. Ludmile Šikolové, za nepostradatelné rady, odborné vedení a trpělivost při konzultacích. Panu Jiřímu Stejskalovi za praktické rady při realizaci mé práce. Mým rodičům a prarodičům za psychickou i finanční podporu během celého mého dosavadního studia. Mým přátelům, za pomoc při realizaci a psaní práce. Mým přátelům, za chvíle strávené s nimi, které se netýkají bakalářské práce, ale rozhodně s ní souvisí. Protože i ty jsou při tvoření, které je součástí mého života, důležité. Mým přátelům a spolužákům znovu, za krásné a neopakovatelné čtyři roky nejen studia, důležité rady, podporu, když byla potřeba. I ostatnímu personálu budovy N za vytvoření úžasné atmosféry po dobu studia. Děkuji i nadaci Preciosa za finanční podporu a v neposlední řadě děkuji i mé oponentce MgA. Věře Novákové, za velmi obohacující závěrečnou konzultaci.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá flórou jako inspirací pro šperk. Flóra v autorčině pojetí vyjadřuje rostliny všeobecně. Pracuje s rozličným využitím rostlin jako inspiračním i materiálovým zdrojem. Částečně se zamýšlí i nad současným využitím bylin člověkem a jeho vztahu k přírodě.

Vzniklé šperky jsou dva náhrdelníky a jeden závěs na ruku (vějíř), u jejichž tvorby se použilo inspirace v rostlinné říši estetické, aromatické i čarovné. Byla to témata, která s rostlinami souvisí a která autorku zaujala. Současně se při tvorbě čerpalo i z principu tvoření amuletů. Práce se tedy zabývá i jimi. Vzniklá díla byla vyrobena ze dřeva, voskových perlí, mědi a jejích slitin. Ze slitin mědi byly použity konkrétně ještě mosaz a alpaka. Na obou náhrdelnících a závěsu na ruku je jeden monument, který tvoří jeho hlavní dominantu. Slouží zároveň i jako schránka k uchování vonných esencí. Výběr vůní byl zvolen zčásti podle jejich aromaterapeutických účinků, ale především podle autorčina pocitového vnímání.

ANNOTATION

The final work is using flora like inspiration source for jewellery. It does mean all of plants. It is working with using plants like inspiration and material also. It is thinking about using plant by human and his relationship with nature.

Final jewellerys are two necklaces and one pendant for hand (fan). It was used inspiration in plant natural like esthetic, aromathic and magic also. They were themes interesting for author. The inspiration was by amulets at the same time. So the work is about thems too. Final pieces of work were made from wood, glass imitation of sea pearls, cooper and alloys of cooper. Alloys of cooper were used brass and alpaca. Each of necklaces and jewellery for hand have large pendant. It is dominant of whole of piece. This pendants are casing for a scents. The scents were choose according by their aromatherapeutic effects but especially by authors feelings.

KLÍČOVÁ SLOVA

Flóra

Vůně

Amulet

Šperk

Rostlina

KEY WORDS

Flora

Scent

Amulet

Jewellery

Plant

OBSAH

Úvod	8
1. Rostliny a my	9
1.1 První kroky k tématu a můj osobní vztah k němu	10
2. Hledání formy zpracování	12
3. Inspirace	13
3.1 Amulety a talismany	13
3.2 Rostliny v léčitelství a jejich historie	15
3.3 Rostliny a pověry	16
3.4 Aromaterapie, aromatika a jejich historie	17
3.4.1 Současná aromaterapie	18
4. Rostliny jako nekonečný zdroj inspirace	20
4.1 René Lalique	20
5. Šperk a jeho současná proměna	22
5.1 Šperk mýma očima	23
6. Inspirující a zajímavé osobnosti	23
6.1 Karl Blossfeldt	23
6.2 Bety K. Majerníková	24
6.3 Mari Ishikawa	26
6.4 Christopher Thompson Royds	27
7. Volba materiálů a jejich zpracování	28
7.1 Postup práce	28
7.2 Březová překližka	29
7.3 Měď, mosaz, alpaka	29
8. Realizace	31
8.1 Náhrdelník první, láska	32
8.2 Náhrdelník druhý, štěstí	33
8.3 Závěs na ruku, zdraví	34
Závěr	35
Seznam použité literatury	36
Internetové odkazy	36
Fotodokumentace	38

ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce je flóra inspirací pro šperk. Zabývá se rozličným způsobem využití rostlin jako inspiračního zdroje, ale zároveň se trochu zamýšlí i nad tím, jaký vztah má dnes člověk k něčemu, co ho provází od počátku lidstva, jak se k přírodě chová a v jaké dobré či špatné míře ji využívá. Práce se zabývá i historií aromatiky a aromaterapie, bylinkářstvím, amulety a talismany. Není fanatickým zastáncem těchto nauk, kouzelnickou a šamanistickou příručkou, nepoučuje. Pouze si z nich bere inspiraci a zabývá se jejich historií, neboť mě během studia tato témata zaujala. Všechna tato odvětví spolu nějak souvisí, i když každý má i svá specifika. Poznatky získané z jejich studie sloužily při komponování vznikající práce, ale nebyly směrodatné. Vždy měla přednost hlavně estetika a především mé pocitové a intuitivní vnímání. Při volbě materiálů probíhalo rozhodování téměř ve všech případech pomocí intuice. Díla vznikala vrstvením dvourozměrného zpracování, čímž se šperky vlastně stávaly prostorovými.

Ze začátku je popsán způsob vpravení se do tématu a možnosti budoucí práce a čerpání inspirace. Můj osobní vztah k tématu a vztah lidstva jako takového. Dále se můžete seznámit s historií léčení bylinkami, aromaterapie, pár příkladů z magie a zmínka o amuletech a talismanech, čistě na úrovni inspirace a ve formě zajímavostí. Seznámím vás se svým vztahem ke šperku a jak vnímám jeho současnou proměnu. Zmiňuji několik inspirujících či zajímavých osobností. Dále popisuji způsob realizace a práce s materiálem. Nakonec můžete shlédnout fotodokumentaci vzniklých artefaktů.

1. Rostliny a my

Rostliny jsou poetický i praktický námět. Je možné je používat k uzdravení těla, mysli i duše. Existence rostlin je nesmírně důležitá pro tu naši. Tvoří nám kyslík, abychom mohli dýchat, jsou nám potravou, materiálem na výrobu oděvů i našich přístřeší. Rostliny také léčí, ale mohou nás i otrávit. Ovšem ne záměrně, ale pouze naší vlastní chybou, neznalostí a nevědomostí. Působí za každé situace a občas se jejich účinek dostavuje až v delším časovém rozmezí. Přináší život do měst a rozjasňují jejich šedost a ponurost. [1] Když se zamyslím nad tím, jak se mi líbilo v městech, která jsem navštívila a měla možnost v nich pobýt delší dobu, vždycky na mě působila lépe ta, která měla dost parků a zeleně. Jako příklad mohu uvést polské město Lodž, kam jsem se dostala v roce 2012 na studijní stáž. Je to dosti svérázné město, kde při závratném rozvoji textilního průmyslu v 19. století žilo pohromadě mnoho kultur a náboženství. Tato skutečnost vtiskla městu velice specifický ráz a občas se může zdát nepěkné a nepřátelské. Jen do té doby než začne kvést a zelenat se ta ohromná spousta parků, která se zde nachází.

Květiny a rostliny mají skutečně velkou škálu využití a občas mě mrzí, jak se k přírodě chováme a jakým způsobem jsou některá města zbavována zeleně, zastavována domy. Příroda do města patří. Podle tohoto principu pracoval třeba *Le Corbusier*, který sám prohlašoval, že čerpá inspiraci z pozorování přírody. Prosazoval stavění budov na sloupy, aby zbylo v přízemí dost místa na přírodu a volný pohyb. Svým domům dělal ploché střechy, aby sem byla možnost dostat střešní zahrady, které měly nahrazovat zeleň, kterou svým prostorem dům odebral. Mrzí mě, že se v mnoha velkých městech, kde je právě zeleň nejvíce potřeba, těmito principy neřídí. A komerčním betonovým stavbám příroda ustupuje, aniž by byla na jiném místě dostatečně nahrazována. Nechci se tu rozepisovat o globálních problémech lidstva. Musím se ale přiznat, že způsob, jakým se někteří lidé chovají ke svému okolí a nakonec i k ostatním lidem, mě dokáže velmi často dost rozladit a pobouřit. Není v mých silách měnit svědomí miliard lidí. V mých silách je mít vlastní čisté svědomí a podle toho tvořit nakonec i třeba šperky.

1.1 První kroky k tématu a osobní vztah k němu

Nejprve bylo mým přáním zpracovat flóru i faunu, ale byl by to příliš široký pojem pro skloubení do šperku. Omezila jsem se pouze na rostlinstvo. Navíc se odjakživa velice ráda obklopuji květinami a jsou mi blízké. Jejich zeleň mě uklidňuje, v jejich společnosti se cítím lépe a prostředí bez květin mi přijde prázdné, nudné a neútlivé.

Říše zvířat mě samozřejmě také zajímá jako naprosto úžasný zdroj inspirace. Ale je mi líto zavírat inspiraci zvířaty do šperku stejně jako živé tvory do klecí. Věřím, že i rostliny dovedou velmi citlivě vnímat okolí a cítit, ale nejsem toho názoru, že je pěstováním v květináčích omezujeme tak, jako když zavíráme zvířata. Klidnější jsem, když vidím zvíře v přirozeném prostředí, ve volné přírodě. V některých případech v dostatečné vzdálenosti ode mě. I když chápu, že občas je to pro zachování ohrožených druhů nejlepší možná cesta. Zoologické zahrady přesto nerada navštěvuji. Botanické jsou pro mě uklidňující a netrápí mě pohled na pěstované exempláře. Ba naopak načerpávám z nich energii a velké množství nápadů. Při pohledu na zvířata mě šírají pocity z odpírané svobody, takže inspirace nepřichází tak snadno jako u rostlin, kdy fantazie pracuje na plné obrátky.

Při rozhodování, jak s tématem naložím, jsem měla původně v hlavě naprosto odlišný koncept a způsob zpracování a nejbližší k závěrečné podobě jsem se dostala ve chvíli, kdy jsem si uvědomila, že rostliny mají neuvěřitelně širokou škálu využití a obklopují nás více, než si uvědomujeme. Provází nás životem vlastně neustále i jako artefakt daru při rozličných životních událostech, ať už radostných či nikoliv.

U zamýšlení nad formou zpracování jsem si uvědomila, že během studia na střední škole sklářské oboru malování skla jsem pracovala s organickými a hodně rostlinnými tvary. Všechno bylo tvořeno v ploše a fantazie se rozvíjela automaticky a volně. Když jsem začala studovat na univerzitě obor, který má možnost jít více do prostoru, ani jsem si neuvědomila, že ze svých organických způsobů jsem tak nějak automaticky přešla ke geometrii. Vysvětlení není vůbec složité, ale uvědomila jsem si jej až nyní. Dělá mi totiž velký problém modelace do prostoru a moje fantazie začíná pokulhávat. V geometrii není tak těžké si objekty ve své fantazii představit, protože tvary jsou jasnější a často předem dané a je velice snadné vytvořit pomocí geometrie

model. Během čtyř let svého studia na vysoké škole se na mé práci nepromítla geometrie pouze v jednom případě, kdy jsem na téma ruka, nejdokonalejší nástroj, zpracovala haptické šperky pro hmatové vjemy člověka s pocitově příjemným či nepříjemným zpracováním. Kolekci jsem později nazvala *Spiklenci slasti* podle filmu *Jana Švankmajera*, který ukazuje různé člověčí úchylinky, radosti, slasti, které nejsou v běžném životě úplně obvyklé a o kterých se často mezi lidmi nemluví. Mimochodem shodou okolností jsem zjistila, že pan *Švankmajer* natočil krátkometrážní, pro něj klasicky svérázný, film *Flóra*.

Obr. č. 1 Šperk ze souboru *Spiklenci slasti*

Obr. č. 2 Šperk ze souboru *Spiklenci slasti*

Při volbě konceptu práce jsem si řekla, že se tedy zkusím vrátit k volnějším tvorbám bez jasněho řádu, zapomenou na geometrii a otestuji svou zapomenutou fantazii ve volnějším tvarech. Marně jsem se snažila vpravit se více do prostorového zpracování a vale tomu všemu nasadilo ještě dílo německého fotografa *Karla Blossfeldta*. Svým způsobem práce, kdy systematicky fotografoval rostliny a jejich části, mě naprosto oslnil a přesvědčil, že zpracování v ploše není omezení a pro mě spíš vysvobození. Při prohlížení jeho prací mi před očima vyskakovaly různé podoby zpracování jeho námětů a děl, ale vždy tam byla jenom plocha a rostlina použita jako dekorativní prvek a při opakování a různém skládání s určitým systémem vznikaly dekory a ornamenty, které mě velmi nadchly. Čím více jsem nad tématem přemýšlela, tím více jsem byla přesvědčena, že je to pro mě správná volba. Nejzásadnější pro mě bylo, když jsem si uvědomila, že svým budoucím šperkům můžu dát ještě druhý rozměr zapojením dalšího smyslu a to čichu. Mám ráda, když jsou věci funkční, když nejsou jenom pro pohled, ale zapojují lidskou kreativitu, hravost či další vnímání. Když si divák danou věc může

osahat, v tomto případě očichat, vnímat ji jinak než pouze očima. Proto jsem se při procesu zpracování rozhodla, že dostanou ještě aromatický účinek. Stejně jako voní rostliny, budou vonět i mé šperky. Použití vůně mě naprosto nadchlo, protože miluji přirozenou vůni květin. Mými nejoblíbenějšími květinami jsou fialky a lilie, neboť o nich víte ještě dříve, než je spatříte. Kladný vztah ke květinám mi byl nevědomě vštěpován asi už od dětství, protože jsme doma vždy měli spousty květin, bydleli jsme na venkově a z balkónu jsme měli výhled na rozlehlou louku plnou lučních květů a v přírodě jsem strávila celé dětství. Jistým paradoxem je, že sice mám ráda les a jeho uklidňující tichou atmosféru si neskutečně užívám, ale když jsem tam sama, tak se bojím. Vždy k návštěvě lesa potřebuji nějakou společnost. Proto upřednostňuji louky, kde můžu čerpat energii ze slunce a užívat si tu nádhernou volnost a možnost rozběhu.

2. Hledání formy zpracování

Při hledání formy mých budoucích šperků a v období, kdy se očekávalo, že představím nějakou hmotnější podobu mé práce, jsem procházela těžším obdobím a potýkala jsem se s jistými psychickými problémy. U bakalářské práce se očekává, že to bude něco velkého, výjimečného a případně i ohromujícího. Dost mě to děsilo a snažila jsem se tím nenechat moc ovlivnit nebo zpanikařit. V prvopočátku jsem nepřemýšlela vlastně vůbec nad mou vlastní prací, ale spíš nad tím, co je pro mě opravdu důležité, co mi přináší radost, co mi chybí a co naopak mám a měla bych si toho nanejvýš vážit. Došla jsem k závěru, který už si uvědomilo milióny lidí přede mnou, ale na který občas v hektické době zapomínáme. Honíme za směšnými cíly a nemyslíme na to, co je opravdu důležité. Nejdůležitější jsou pro mě tři věci: zdraví, štěstí a láska. Je to tak neskutečné klišé, že se to i stydím napsat a nazvala jsem svůj koncept pracovním názvem právě *klišé*. Ono klišé lásky, štěstí a zdraví je automatický obrat používaný tak často, že si ani neuvědomujeme jeho skutečnou váhu. Ovšem končím tuto polemiku o klišé a vracím se zpět k formě.

Zpracování jsem tedy následně zvolila jako tři náhrdelníky (takový byl původní plán), kdy vždy jeden z nich bude symbolizovat právě jednu ze zmíněných důležitých věcí. Vzhledem k tomu, že rostliny od pradávna používali lidé k léčení různých neduhů,

při šamanistických obřadech a v kouzelných rituálech, rozhodla jsem se volit květiny právě podle jejich údajných či opravdových kouzelných a léčivých účinků. Hledala jsem v knížkách, na internetu a přemýšlela, jaké rituály si sama pamatuji třeba i z pohádek. Našla jsem mnoho zajímavých, hodně známých i mnoho nečekaných účinků běžných a méně obvyklých rostlin a poté hledala jejich vhodné obrázky a kresby, se kterými bych mohla dále pracovat. Protože rostliny souvisí s amulety a talismany, neboť se na jejich výrobu používaly jako materiál, přečetla jsem si i něco o nich a začala náhrdelníky tvořit a navrhovat i podle těchto principů. Proč by se má bakalářská práce pro mě nemohla stát něčím jako je amulet?

3. Inspirace

Jak jsem se již zmiňovala, inspiraci jsem čerpala z více zdrojů. Všechny ovšem souvisí s květinami. Práce je trochu pohádková, kouzelná a někdo si řekne že i bláznivá. Z témat jako byly amulety, magie, bylinkářství беру vážně pouze léčení bylinkami. Ve vlastním životě jsem omezila přísun chemie do mého těla a zaměřila se více na přírodu. Neřídím se žádným zásadami zdravého životního stylu a děsí mě jakákoli fanatická vyhrocenost dnešní doby. Řídím se hlavně svými pocity stejně jako jsem se jimi řídila při tvorbě. Níže vám již více popíšu něco z historie amuletů a talismanů, bylinkářství či něco o pověrách.

3.1 Amulety a talismany

Vzniklé šperky jsou vytvořené mně na míru, protože amulet si každý člověk vytvářel, aby se chránil a udržel si, co je pro něj cenné. Každý náhrdelník má schránku, do které se vkládá fragment, na který je nanесena vonná esence, která v nositeli vyvolává emoci či podporuje cit a pomáhá jej udržet.

Amulety a talismany jsou odjakživa využívány pro svou magickou moc téměř ve všech kulturních oblastech po celém světě. Vykazují funkci duchovní, energetickou, léčebnou, náboženskou či mystickou. Mají své nositele chránit, odhánět zlé duchy, pomáhat dosáhnout úspěchu či lásky, posilovat rozhodnutí a dodávat odvahu v běžném

životě. Talisman je předmět s aktivním účinkem, vyrobený často z předmětů každodenního života. V minulosti se používaly šperky, meče, trofeje z ulovených zvířat, jako byly drápy, rohy a kosti ale právě i rostlinné materiály a dřevořezby. Talismany žijí z energie svého nositele. Po dosažení požadovaného cíle svou moc ztrácí a jsou odloženy. Naproti tomu amulety si svou kouzelnou moc uchovávají neustále. Amuletem se nazývá přívěšek, nošený někde na těle nebo zavěšený doma či na jiném místě, kde je jeho magie potřeba. Působí jako pasivní ochrana před okolními negativními vlivy. Posiluje samoléčivé schopnosti našeho těla a podporuje životní filosofii, přivolává dobro.

Amulety a talismany jsou katalyzátory, které nám pomáhají otevřít se příznivým vibracím a využít je v náš prospěch. Je možné vyrobit zcela nové amulety na míru svému nositeli, vytvořené pro jeho konkrétní potřeby a nabít je pozitivní energií. K očištění a dobíjení se používá mnoho rozdílných metod, které pro mě ovšem nejsou směrodatné. Svůj rituál dobítí a očisty vidím právě v energii vložené do výroby, při procesu tvorby a v celkovém vyklidnění mysli při práci. Právě síla vložená do výroby se promítne v energii nabitě v mém amuletu. [2][3]

Při procházení knížek s různými typy těchto šperků jsem si uvědomila, jak jsou pro mé šperkařinou zdeformované oko všechny neskutečně nevkusné a nelibivé, takže se mi jenom potvrdilo, že pokud chci mít svůj amulet, musím si ho vyrobit. Nemohla bych věřit něčemu, co se mi esteticky nelíbí nebo spíš mi přijde s prominutím příšerné. Respektuji, že většina zobrazených přívěšků čerpá inspiraci v historii a podle toho jsou taky vytvořeny. Ovšem nemohla bych věřit, že mi dodává sílu, protože by mi ji svou nelibivostí mohl jedinečně ubírat. Asi bych se ho i styděla nosit. Je důležité, jakými věcmi se člověk obklopuje a ne nadarmo se říká, že krásné věci kultivují ducha. Proto mé šperky nejsou amuletem v pravém slova smyslu. Vycházím z nich pouze jako z inspirativního vzorku na poli duchovním, který dává mé práci další rozměr, skrytý prakticky pouze pro mě. V historii to bývaly malé nenápadné předměty či přívěšky, což se o mých produktech říct nedá. Naopak poutají na sebe pozornost a není možné, aby je měl člověk stále u sebe. Jsou to šperky pro zvláštní příležitosti, když je člověk potřebuje mít u sebe, ale posilují i na dálku.

3.2 Rostliny v léčitelství a jejich historie

Když porovnáme evropské filosofické nauky i nauky o rostlinách s těmi asijskými, indickými, africkými a americkými, zjistíme, že jsou ty naše mnohem méně rozvinuté. Proč existence evropské tradice léčivých bylin vymizela, se můžeme jen domnívat. Jeden z důvodů mohou být hony na čarodějnice. Neboť v historii byly opravdu ženy léčitelky považovány za zlé a s ďáblem spřažené a proto byly upalovány. Neblahá doba pro ně začala někdy ve 14. století a pokračovala až do 16. Existoval dokonce dokument *Mallus Maleficarum*, v němž bylo popsáno, jak poznat čarodějnici. Začátek honu na čarodějnice způsobilo hlavně to, že se Evropa ocitla ve zmatečné situaci. Velká část obyvatel podlehla nákaze moru, sociální řád se hroutil a vládnoucí vrstva potřebovala označit nějakého nepřítele. Onou vrstvou, která byla zároveň nejbohatší, byla katolická církev, která čelila kritice, že by měla hlásat slovo boží, zůstat v chudobě a neschraňovat majetek. A tak byly čarodějnice pronásledovány, aby církev odpoutala pozornost od sebe. Údajně bylo během tří století přivedeno na smrt několik miliónů žen. Většinou to byly osoby starší, samotářky, zaříkávačky, kořenářky a bylinkářky i porodní báby. Znalosti těchto žen se často předávaly z matky na dceru. Proto nikde nebyly jejich poznatky písemně zaznamenány. Ke svému léčení používaly složité postupy a znalosti související s měsíčními fázemi, ročními obdobími a astrologií. Přírodní prostředky byly ve své účinnosti pomalejší. Ovšem rozhodně byly přijatelnější než často brutální postupy všeobecného léčení. Tyto ženy znaly utišující byliny a anestetika, která pomáhala zmírnit bolest při menstruaci nebo porodu. To bylo v rozporu s názorem církve, která považovala tato utrpení jako trest seslaný na všechny ženy za Evin hřích. Ženy léčily odjakživa, ovšem konec tomu přišel právě v tomto období, kdy znalosti a tradice zemřely s těmi, co ji provozovali. [1] Než jsem se začala nad touto skutečností zamýšlet, nikdy předtím by mě nenapadlo, že něco pravdy na tom rozhodně bude. Je až neuvěřitelné, jakým způsobem různé politické systémy, události a počiny lidí, kteří vládli, ovlivnili všeobecné smýšlení lidí a jejich povahu. Následky těchto činů nese i několik generací poté.

3.3 Rostliny a pověry

Lidé, kteří v minulosti používali rostliny k magickým obřadům a výrobě kouzelných lektvarů a nápojů, k nim vždy přistupovali s pokorou a úctou. Neničili je a měli na paměti jistá pravidla, jak se k nim chovat. Uvědomovali si, že pokud si z přírody něco berou, není to samozřejmost a je třeba být vděčný. Nesbírali si do zásoby kvanta rostlin a vždy měli na paměti hlavně dobro přírody. Důležité to všechno bylo i z toho důvodu, že pokud mají byliny splnit svůj kouzelný účel, příroda by jim nevhodné chování vrátila po svém. Tato pravidla bychom si měli uvědomit i v dnešní době. Už jen při sběru heřmánku na čaj. Rostliny je třeba sbírat v jejich přirozeném prostředí. Z každého místa by měl sběratel vzít jen tolik, aby byla zachována regenerace rostliny a její rozrůstání. Není vhodné sbírat rostliny, když jsou mokré nebo orosené. Při dorůstajícím měsíci se sbírají nadzemní části bylin a při ubývajícím kořeny, oddenky či cibule.

U mnoha rostlin se tradují pověry, které už dnes moc nejsme schopni ověřit či racionálně vysvětlit, ale jsou přinejmenším zajímavé. Třeba u *černého bezu* se někde věřilo, že v jeho vykotlaném kmeni sídlil dobrý duch a ochraňoval dům. Proto se po staletí vyskytoval v blízkosti lidských obydlí. Což si můžeme často všimnout dodnes v zahradách, na kterých je poznat, že nejsou pouze před pár lety vysázené. Ovšem jinde zase věřili v ducha zlého. Lidé také pěstovali *brutnák lékařský*, který je pro odvahu a *vavřík*, který chrání před zloději. Celá škála rostlin hrála od pradávna důležitou roli. První pragmatičtější byla jejich léčivá moc. Lidé je vyhledávali v časech, kdy akademická medicína dělala své první kroky a dopouštěla se mnoha omylů. Léky a postupy v lidovém léčitelství byly se zdravým rozumem bezpečnější. Druhá role rostlin byla víra v jejich kouzelnou moc. Můžeme ještě zmínit třeba *česnek*, který kromě toho že měl své místo v mnoha kuchyních po celém světě, také chránil před upíry. A třeba *petržel* chránila před čarodějnicemi, což bychom možná mohli vyčíst v již zmiňované příručce, která popisovala, jak poznat čarodějnici a určitě i jak se proti ní chránit. Na odehnání vodníka sloužilo *lipové lýko*. Nejen v evropském folklóru se věřilo na spoustu kouzelných bylin a jejich částí, které člověk měl sesbírat za nějakých určitých podmínek. Například při Svatojánské noci či úplňku, pokud všechny podmínky splnil, čekaly ho báječné vyhlídky a zářná budoucnost. [4] [1]

3.4 Aromaterapie, aromatika a jejich historie

Termín aromaterapie se nepoužívá ani jedno století. A přesto má aplikace aromatických olejů historii dlouhou více jak 5000 let. Vznik předchůdců aromaterapie - aromatiky, fytotherapie byl na orientálních územích. Přesněji bychom mohli hledat v Číně, Indii, Persii a Egyptě. Na Západ se tato nauka šířila s civilizací. Stará léčitelství používala aromatickou masáž jako součást léčby. Již před 3000 lety používali Egypťané rostliny k léčení, masáží, k náboženským obřadům a mumifikaci. Tisíce let před mrazničkami používali lidé vlastnosti rostlin k přípravě a hlavně konzervaci jídel a k jejich snadnějšímu trávení. Egypťané balzamovali faraony, aby zahubili bakterie a zamezili rozkladu. Vůně éterických olejů nejenže překrývá nepříjemné pachy, ale na rozdíl od chemických voňavek je skutečně fyzikálně chemickým způsobem potlačuje. Ve velkém množství kultur se používala aromatika při spirituálních obřadech. I Řekové ji takto oceňovali, ovšem mnohem více ji používali v lékařství, ve válečnictví pro zvyšování agresivity válečníků a při léčení válečných zranění. Tyto zvyky se později dostaly i k Římanům. *Dioscorides*, lékař římské Neronovy armády, který žil v 1. století, začlenil do své lékařské encyklopedie, která se stala na dalších 1000 let standardní příručkou, i kapitolu o aromatických olejích. Prováděl pokusy s primitivní destilací, při kterých získal kafr a terpentýn. Řeční lékaři hojně používali aromatické látky. Hippokrates se úspěšně bránil epidemiím tak, že nechával celé Athény vykuřovat aromatickými látkami. O mnoho století později byla tato praxe používána, byť méně systematicky, při smutně proslulých morových ránách a epidemiích. V 19. století, kdy se parfémy vyráběly z přirozených rostlinných vůní, byli voňavkáři, proti tehdejším epidemiím cholery prakticky imunní.

Objev destilace je připisován Peršanům. Konkrétně uznávanému lékaři a alchymistovi známému na Západě jako *Avicenna*. Ovšem destilace byla v Persii používána už před ním, takže on ji pouze zdokonalil. Objev destilace vedl k objevení a výrobě alkoholu. Alkohol a éterické oleje pak umožnily výrobu neolejnatých parfémů. *Avicenna* byl nesmírně inteligentní, a přestože měl krátký život, stihl napsat téměř 300 děl. Zasahovaly do mnoha rozličných oborů. Jeho pověst je ovšem založena na jediném díle. Je jím kniha *Kánon lékařství*, jež je vysoce hodnocena jako jedna z nejslavnějších, nejvýznamnějších a nejvlivnějších lékařských publikací v historii Východu i Západu.

Jeho znalosti destilace přinesly do Evropy výzkumné a křižácké výpravy v 10. století. Ovšem údajně se destilace začala běžně používat až ve století šestnáctém. Vzniklo v té době mnoho děl zabývajících se destilací éterických olejů a jejich účinky. V 17. a 18. století znalosti ještě více pokročily, o což se zasloužilo mnoho farmaceutů. Poté ovšem utrpěla fytoterapie znatelnou porážku od nastupující chemie a získávání drog z rostlin. Stále více odborníků dávalo přednost těmto postupům před použitím samotných rostlin. Poté se ukázalo, že nemoci způsobují bakterie a viry a nástup mikrobiální teorie umožnil znovu ukázat všestrannou účinnost éterických olejů při potírání nemocí. Lékaři byli ale beznadějně zahleděni do přitažlivých drog. Pak probíhalo mnoho pokusů či zkoumání. Pobídkou byly skutečnosti, že výskyt tuberkulózy ve francouzských květinářských oblastech je neobyčejně vzácný a dělníci pracující s aromatickými a léčivými rostlinami prakticky nebyli postihováni chorobami dýchacího ústrojí. Od té doby bylo antimikrobiální a antiseptické působení prokázáno mnoha testy a pokusy. Využití éterických olejů v lékařství ale zůstalo zanedbatelné. Aromaterapii oživil až koncem 20. let 20. století francouzský kosmetický chemik *René-Maurice Gattefossé*. Právě on vytvořil onen termín aromaterapie. Začal se o ni zajímat na základě svých pozorování, která učinil, když pracoval pro rodinnou parfumerii. Všiml si, že mnoho éterických olejů bylo lepšími antiseptiky než ty chemického původu. Zvlášť velký dojem na něj udělala levandule. Objevil ji, když si při výbuchu v laboratoři popálil ruku a okamžitě na to ji ponořil do čistého levandulového oleje. Ruka se zahojila během několika hodin, aniž byla infikována nebo na ní zůstaly jizvy. Brzy po něm se objevila spousta publikací a osobností zabývajících se o aromaterapii. Viděli v ní velký potenciál. Od té doby se působnost stále zdokonaluje a působení se dá aplikovat na využití klinická, lékařská, estetická a kosmetická, holistická a naturopatická. Mají současně fyzické i psychologické účinky.

3.4.1 Současná aromaterapie

Aromaterapie je moderní název pro rozmanité terapeutické a estetické využití výtažků z různých druhů rostlin. Oleje, které se z rostlin získávají, jsou to, co jim dodává jejich vůni. Jsou v nich koncentrovány vysoce terapeutické a výživné vlastnosti

rostliny. Tyto esence jsou v těle rostliny vytvářeny buňkami. Zmiňované buňky obsahují mimo jiné fytohormony, což jsou „chemičtí poslové“, kteří roznášejí po těle rostliny informace o jejích reakcích na okolnosti v prostředí. Esence chrání rostlinu před nepříznivými vlivy, nemocemi, parazity a škůdci. Lákají určitý hmyz, aby je opyloval, hubí plevel kolem sebe. Některé druhy v extrémních podmínkách jsou schopné kolem sebe vytvořit ochranný štít proti vysokému slunečnímu záření. Životní složky rostlin jsou přeměňovány na éterické oleje pomocí destilace vodní párou. Teprve potom se z esence stane éterický olej. Název éterický olej se používá v aromaterapii, přestože oleje získané jinými metodami jimi vlastně nejsou. Některé se lisují za studena. K získání látek z jiných druhů musí být použita rozpouštědla. Éterické oleje se nalézají prakticky ve všech částech rostlin (semena, květy, stonky, listy, kořeny, kůra, dřevo, jehličky, pryskyřice...). Výnosnost se pohybuje od 1% do 10%. Výroba může být pomalá, pracná a velmi drahá. Například na výrobu jednoho litru oleje stačí 250 kilogramů šalvěje. Naproti tomu na stejné množství oleje je potřeba mít 1 tunu tymiánu a na výrobu růžového oleje pomocí rozpouštědla je třeba několik tisíc korunních lístků růže. Jasmínový a růžový olej patří mezi nejdražší. Přestože jsou oleje vysoce koncentrované, nemají olejovitou konzistenci. Fakt že jsou rozpustné spíše v tucích než ve vodě významně napomáhá jejich pronikání do kůže. Je totiž nepromokavá, takže odpuzuje látky rozpustné ve vodě. Molekuly éterických olejů snadno pronikají do kůže díky těkavým vlastnostem.

Fytoterapií se nazývá rostlinná terapie či rostlinné lékařství. Aromatika představuje estetické nebo terapeutické využití pachů a vůní, které jsou získané z rostlin. Ovšem nemusí být nutně éterickými oleji. Klasickou aromaterapií, praktikovanou před objevem a všeobecným zavedením destilace, považujeme za aromatiku. A aromatika by neměla být zaměňována s jednoduchým voňavkářstvím. V něm se používají jednoduché vůně obsahující i synteticky vyrobené nebo rozpuštěné v alkoholu. Pouze příjemně voní nebo překrývají jiné pachy. Dříve se lidé potírali infuzními oleji, aby si upevnili zdraví, zvýšili estetickou přitažlivost a navíc se chránili před nakažlivými nemocemi. To zčásti umožňují právě antimikrobiální účinky přírodních rostlinných složek. [5]

4.1 Rostliny jako nekonečný zdroj inspirace

Propojení přírody a umění probíhalo od nepaměti. Umělci se jí inspirovali, používali materiál a čerpali z ní sílu. Příroda se objevuje snad ve všech odvětvích umění, a i když se zdá třeba některé dílo na první pohled absolutně technické, často můžeme i přes to námět nalézt v přírodě. Zezačátku příroda souvisela hlavně s božstvy a náboženstvím a až v pozdějších obdobích figurovala jako pouhá inspirace. Jak je známo, teprve *impresionisté* začali opravdu přírodu vnímat v umění se vším všudy a ne pouze jako doplnění pozadí na plátno. S jejími nedokonalostmi, proměnami během dne a hrou se světlem. Malbou v plenéru se stávali její součástí a díky tomu mohli mnohem snáze vyjádřit pocity, které by se v ateliérové tvorbě zdaleka nemohly objevit. Ovšem inspirace přírodou a její motivy se objevují stále a dodnes. Designéři se v mnoha případech inspirovali právě přírodními principy, které jsem ověřené. Nejznatelněji nás z historie může napadnout *secese a art deco*. Secese byla reakcí na těžkopádné historizující klasické umění. Zasáhla do všech jeho odvětví a snad nejznatelněji se projevila v umění užitém, což nebylo do té doby tak obvyklé. V secesi musím zmínit šperkaře a sklářského návrháře *René Laliquea*.

4.1 René Lalique (1860 – 1945)

Francouzský umělec René Jules Lalique se narodil 6. dubna 1860 ve vesničce Ay. Původně studoval kreslení, nicméně po smrti jeho otce v roce 1876 byl nucen nastoupit jako učeďník do dílny známého zlatníka a klenotníka *Louise Aucoca*. Lalique si u Aucoca vedl velmi dobře a získal u něj mnoho cenných zkušeností stejně jako na *Ecole des Arts Décoratifs*, kam docházel do večerních kurzů. V roce 1878 pak odjel na dva roky do Londýna, kde pokračoval ve svých studiích na *Sydenham College*. Po návratu ze studií začal Lalique pracovat jako návrhář šperků, což mu brzy vysloužilo uznání – používal totiž zcela nový přístup, který se později stal poznávacím znamením jeho šperků. Jeho návrhy byly také brzy vyhledávány mnoha prestižními klenotnickými dílnami z celé Paříže. Jednou z Laliqueových nejznámějších zákaznic byla *Sarah Bernhardtová*, pro kterou pracoval i *Alfons Mucha*. Lalique pro ni vytvořil mnoho

návrhů šperků. V roce 1886 si Lalique založil svou vlastní klenotnickou a šperkařskou dílnu a v roce 1905 otevřel svůj první obchod. V této době také začal spolupracovat s *Françoisem Cotym*, který vyráběl parfémy a který Laliquea nejprve požádal, aby navrhl nálepku na lahvičku parfému. Lalique ve své snaze šel o kus dál a hned pro Cotyho vytvořil celou parfémovou lahvičku. Lahviček pro Cotyho a další parfuméry nakonec bylo více než dvě stě padesát. Tato jemná práce brzy Laliquea zaujala a tak se rozhodl věnovat sklářství intenzivněji. Pronajal si sklárnu, kde původně vyráběl pouze lahvičky na parfémy, nicméně brzy začal ze skla vytvářet i další věci – šperky, lampy, lustry i stolní nádoby. Během první světové války byl Lalique nucen svoji továrnu uzavřít, nicméně v roce 1921 otevřel novou továrnu ve Wingen-sur-Moder v Alsasku, která zaměstnávala až šest stovek zaměstnanců. Tato továrna vyrábí Laliqueovo sklo dodnes – po jeho smrti ji po válce v roce 1945 znovuotevřel jeho syn Marc a dnes je řízena jeho vnučkou Marie-Claude. [7]

Obr. č. 3 Šperk z produkce René Laliquea

Obr. č. 4 Flakon navržený Laliquem

Při navrhování šperků pracoval hodně právě s rostlinnými tvary, drobnými zvířaty a hmyzem, mytologií. Jeho tvorba je typická prací s jemnějšími přírodními barvami. Kombinoval drahé kovy se sklem a jeho šperky v tehdejší době nesměly chybět ve šperkovnici žádné moderní dámy. Lalique měl šperky propracované do nejjemnějších detailů.

5. Šperk a jeho současná proměna

Šperky byly odjakživa především symbolem majetnosti, honosnosti nebo hieratického postavení svého nositele. Ovšem určitě si svou cestu mimo tuto majetnickou symboliku našly i šperky, které měly především hodnotu duchovní. Ať už to byly amulety či talismany, o kterých jsem již psala nebo šperky, které byly darem a měly být například památkou na darující osobu. V tu chvíli se pro obdarovanou osobu staly také často amuletem, ale kdyby tam nebyl onen darovací obřad, neměly žádnou hodnotu. Možná to ani nebyly šperky, ale jenom levné cetky. Dříve se za šperky považovala díla z ušlechtilých kovů, drahých kamenů a dalších luxusních materiálů. Dnes se již tento pojem mění a šperk není určen pouze drahým materiálem. Naopak se často používají levné, neobvyklé či šokující materiály jako jsou různé plasty a další. Recykluje se, opracovává se beton, objevují se nové hmoty a nakonec třeba i jídlo... Šperku udává hodnotu nápaditost materiálového či technického zpracování nebo celková koncepce myšlenky. Často ani nezáleží na odborném a precizním zpracování, které ustupuje stranou právě neotřelému nápadu.

*Obr. č. 5 Brož vyrobená z betonu a stříbra,
dechberoucí / Karla Olšáková, Kateřina
Matěchová*

5.1 Šperk mýma očima

A co je pro mě šperk? Sama mám většinu svých šperků spojenou právě s osobou, která mi je darovala či je vytvořila. Schraňuji si tímto způsobem spoustu amuletů, které nesou hlavně duchovní poslání. Ale šperk se mi musí líbit, musím se ztotožňovat s jeho názorem, musí mě něčím zaujmout a nadchnout. Občas jsem se zbavila šperků, když jsem poznala jejich tvůrce a ti mi jednoduše jako osobnosti nesedli. Naopak se mi začaly líbit šperky, až poté když jsem poznala osobu, která je tvoří a hlavně to, jak přemýšlí. Mnohokrát jsem měla nějaký šperk třeba jenom hodinu. Byl to zmuchlaný papírek do prstýnku, který mi darovala osoba, se kterou jsem zrovna trávila okamžik. Nebo spadnutý list na mém svetr. Byly to šperky v jiném pojetí. Byly výtvozem dané chvíle, souhrou náhod. Tato malá dílka již nejsou, ale vzpomínky na chvíle s nimi spojené nezmizely.

6. Inspirující a zajímavé osobnosti

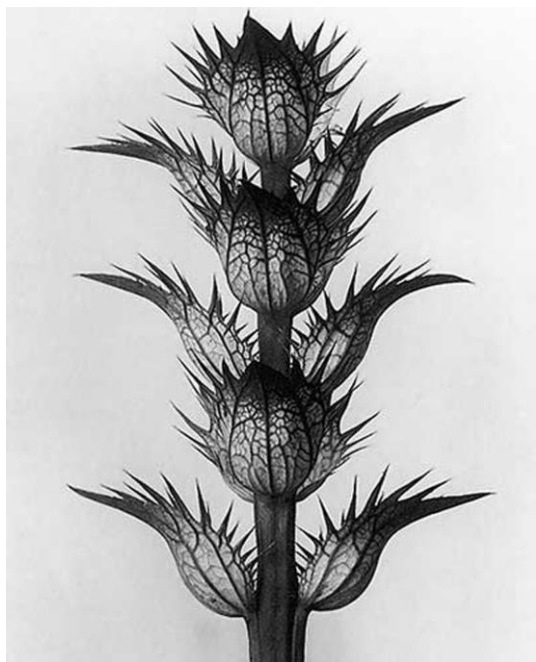
Na dalších řádcích vás seznámím s osobnostmi, které mě během mé práce inspirovaly či mi je jejich tvorba nějakým způsobem blízká.

6.1 Karl Blossfeldt (1865 – 1932)

Karl Blossfeldt byl německý fotograf, sochař, učitel a umělec, který pracoval v Berlíně. Je známý svými fotografiemi květin. Systematicky fotografoval především různá semena, šešule a listy. Řadí se do světové meziválečné avantgardy jako zástupce německé *Nové věcnosti* (Neue Sachlichkeit) společně s umělci jako byli Albert Renger-Patzsch, Walter Peterhans, Helmar Lerski a August Sander. Tato skupina představovala nový směr, kterým se vydala fotografie v Evropě - tzv. nemanipulovaná fotografie. Karl Blossfeldt se narodil 6. června 1865 ve městě Schielo v Německu. Vyučil se modelářem, později se stal malířem a sochařem. Roku 1928 vydal v Berlíně knihu nazvanou *Pratvary umění*, ve které bylo více než sto makrofotografií květů, listů a jiných částí

rostlin. Chtěl ukázat, že umění má vždy předobraz v přírodě, z níž vyšlo nejen umění, ale i sám člověk. Věcnost, s jakou Blossfeldt ukazuje zvětšené části rostlin, přesně zapadá do požadavku účelnosti nového umění. [8]

O mém vztahu k jeho práci jsem již psala výše. Jeho fotografie jsou důkazem toho, jaká je příroda ohromná knihovna inspirace.

Obr. č. 6 Fotografie Karla Blossfeldta

Obr. č. 7 Fotografie Karla Blossfeldta

6.2 Bety K. Majerníková (1978 - 2012)

Alžběta K. Majerníková, byla úspěšná šperkařka a talentovaná zpěvačka. Vyrůstala v největší betonové džungli panelákových domů ve střední Evropě, v části Bratislavy Petržalce. Sama tvrdila, že krásu může člověk najít kdekoli. Z těchto poznání čerpala a inspirovala se jimi po celou dobu své tvorby. Jako dítě se rozhodla, že bude pokračovat v umělecké tradici své rodiny. Její dědeček byl známý sochař *Alexander Trizuljak*, babička malířka a spousta dalších jejích příbuzných se pohybovala v umělecké branži. Ovšem Bety chtěla nějaký obor, který bude jenom její a kterému nikdo z rodiny až tolik nerozumí. Proto odcestovala studovat šperk na Uměleckoprůmyslovou školu v Kremnici. Poté pokračovala v ateliéru S+M+L-XL

Kov a šperk na Vysoké škole výtvarných umění v Bratislavě u architekta a šperkaře *prof. Karola Weisslechnera*, kde se roku 2007 po dokončení školy stala jeho asistentkou. Stala se první uměleckou šperkařkou, která získala doktorandský titul. Svoje šperky vystavovala nejen doma na Slovensku, ale i v mnoha zemích po světě. Získala za ně ceny Kruhy na vodě a DesignBlok 2008. Bety nebyla jen úspěšnou a osobitou šperkařkou, ale i talentovanou zpěvačkou. Hudební fanoušci ji mohou znát jako umělkyni s pseudonymem Maj-Bet Sepja ze slovenské elektropopové kapely Noisecut. Bohužel její slibnou kariéru ukončila autonehoda 22. května roku 2012, kdy dostala časně ráno smyk a nehodu nepřežila. Za svoje aktivní období stihla vytvořit několik velmi zajímavých a vždy osobitých kolekcí. Její tvorba se vyznačovala mnoha kontrasty, kde v jednom objektu dokázala skloubit kritiku soudobé společnosti, ale zároveň šperk neztrácel ženskou jemnost a křehkost. Na své práce používala materiály typické pro současné mladé šperkaře. Převažovaly především barevný perspex neboli plexisklo, perly, dřevo, fotky, obecné kovy i stříbro. Ve svých kolekcích tvořila hlavně brože a náhrdelníky. Tvorba je velmi dobře rozpoznatelná rukopisem, kdy kolážovitě skládala různé komponenty k sobě. Byla plná kontrastů, někdy úderná, otevřená a vtipná, jindy meditativní, zkoumavá a jemná. [9] [10]

Obr. č. 8 Šperk z kolekce Bubbles (2007)

Obr. č. 9 Kolekce Home (2007 - 2011)

6.3 Mari Ishikawa (*1964)

Mari Ishikawa je japonská šperkařka. Narodila se ve městě Kyoto v Japonsku, ale nyní žije v Mnichově. Nejprve vystudovala umění na univerzitě v Japonsku. Tam

pár let i pracovala a poté se přestěhovala do Německa, kde začala studovat na akademii šperk a roku 2001 získala diplom. V současné době je velice činná a její jméno není v oboru neznámé. Má za sebou mnoho výstav jak vlastních, tak kolektivních. Získala již několik cen a najdeme její práce i v několika publikacích. Její hlavní inspirace v tvorbě šperků vychází ze vztahu k její domácí japonské kultuře. Je to vztah mezi formou a materiálem, mezi osobní myšlenkou a okolním světem, mezi emocemi a hotovým dílem. Často používá červenou barvu. V japonské kultuře má mnoho symbolických významů jako je slunce, posvátná místa, pouto mezi dvěma lidmi. Používá materiály, které jsou také úzce spjaty s její zemí. Pracuje s japonským papírem v kombinaci se stříbrem a perlami. Každý její kousek má jedinečný charakter a šperky připomínají krajky, uzly a drátěné konstrukce. [11]

Obr. č. 10 Prsteny z kolekce *In The Shade Of The Tree*

Obr. č. 11 Náhrdelník z kolekce *Landscape*

6.4 Christopher Thompson Royds (*1978)

Christopher Thompson Royds se narodil roku 1978 v Londýně. Vystudoval na Royal College of Art v roce 2010 v oboru zlatnictví, stříbrnictví, kovářství a šperk. Vystavoval na mnoha místech od Tokia po Mnichov. Jeho práce je zastoupena například

v jedné z největších galerií zabývající se šperkem Marzee v nizozemském Nijmegenu. Od roku 2010 působí jako hostující profesor na Royal College of Art v Londýně. Jeho práci tu zmiňuji především kvůli jeho náhrdelníkům čerpajícím inspiraci z květinových věnců, které převedl do ploché formy. Květinami se zabývají dvě kolekce, kdy jedna vychází z té druhé. V jedné s názvem *Natura Morta* použil reálné vyliisované květiny, které lepil na tenké stříbrné plátky. Druhá kolekce *Stilled Life* je vyrobená pouze ze stříbra, ale opět má plochou formu a používá tvary rostlin z předchozích náhrdelníků. [12]

Obr. č. 12 Náhrdelník *Natura Morta*

Obr. č. 13 Náhrdelník *Stilled Life*

7. Volba materiálů a jejich zpracování

Původně jsem chtěla při zpracování více používat rostlinné materiály a fragmenty, ale během navrhování se použití vykrytalizovalo pouze na dřevo a zmíněné vonné esence. Trochu tomu napomohlo i to, že mé rozhodnutí jak tyto věci zpracovávat přišlo, když začínala zima, která byla nakonec neobvykle dlouhá. Každopádně jsem se při komponování rozhodla, že použiji zemité a tlumené barvy i přes to, že se v rostlinné říši nachází nepřeborná škála barevností a odstínů. Barvy květin na mě působí přirozeně pouze v jejich přírodní podobě a barevná přenesená forma mě děsí. Na doplnění náhrdelníků jsem se rozhodla zakomponovat voskové perle,

protože jsem z přesvědčení odmítla použít cokoliv živočišného původu. Dále jsem pracovala se třemi druhy kovů. I když kovy mají s florální složkou pramálo společného, mám ráda jejich přirozenou barvu v jakékoli povrchové úpravě. Použila jsem měď a její slitiny, konkrétně alpaku a mosaz. Tři druhy kovů, tři barvy, tři díla doplněná jedním z nich.

7.1 Postup práce

Výroba všech tří šperků, probíhala prakticky stejně s drobnými změnami zdobení či variacemi navlékání.

1. Vyhotovení modelů podle návrhů
2. Přenesení tvarů z návrhů na dřevěnou překližku
3. Vyřezání překližkových komponent lupénkovou pilkou
4. Zarovnání krajů pilníky a smirkovými papíry
5. Úpravy povrchu smirkovými papíry
6. Přenesení tvarů z návrhů na kovové plechy
7. Vyřezání kovových komponent opět lupénkovou pilkou
8. Zarovnání krajů pilníky, úprava povrchů smirkovými papíry
9. Výroba kalíšků na vonnou esenci způsobem rovné podletované obruby
10. Příprava materiálu, sletování, vyříznutí
11. Vyříznutí otvoru na kalíšek do jedné vrstvy překližky, zarovnání, vtěsnání
12. Vrtání dírek do všech komponent pro závěrečné kompletování
13. Kompletování pomocí nýtů
14. Navlečení perlových náhrdelníků
15. Lití sádry do kalíšků pro uchování vonné esence

7.2 Březová překližka

Při volbě vhodného dřevěného materiálu na výrobu schránek k uchování vonných esencí jsem zjistila, že není vůbec snadné sehnat kvalitní dýhu v malé tloušťce. Potřebovala jsem něco do 3 mm, protože mým plánem bylo desky ještě dále vrstvit a vytvořit tak systém schránky. Smířila jsem se tedy s tím, že vyzkouším obyčejnou truhlářskou překližku a uvidím, jak se s ní bude pracovat. Bála jsem se, že se bude třepit či lámat. I když je to kompozitní deska, tak je vyrobená ze tří nebo více vrstev loupáných či krájených dýh. Jednotlivé dýhy jsou na sebe lepeny křížem. Je mnoho druhů podle kvality povrchu a četnosti vad na povrchu. I ta nejkvalitnější překližka má na sobě vady a proto jsem se bála komplikací při řezání. [6] Byla jsem mile překvapena. První zkušební kousek jsem snadno vyřízla lupénkovou pilkou a lehce opracovala smirkovým papírem. Výsledek byl více než uspokojivý, takže jsem se mohla pustit, do řezání kusů, ze kterých jsem následně vyrobila schránky. Opracovávání dřeva bylo příjemným rituálem. Po vyříznutí tvaru ještě bylo třeba hrubý povrch a kostrbaté okraje opracovat smirkovým papírem. Naprosto mě fascinoval proces, kdy se z drsného a na omak nepříjemného neopracovaného materiálu stávalo během několika hodin něco tak úžasně jemného až bych skoro řekla hebkého.

7.3 Měď, mosaz, alpaka

Dřevěné schránky na vůně jsem se rozhodla ještě pokládat či dekorovat kovovými pláty. Je to něco na způsob kombinace intarzie a inkrustace. Pláty s vyřezanými tvary lupénkovou pilkou jsem ovšem na dřevěné schránky ani nelepila ani nevrátila. Přinýtovala jsem je. Na každý náhrdelník jsem použila jinak barevný kov či slitinu v závislosti na tom, jakou emoci či vlastnost daný výtvar představuje. Na lásku jsem použila měděný plech, který je přirozeně do červena, štěstí jsem přisoudila slitině mědi zlatavé barvy - mosazi a zdraví dostalo bílou alpaku, neboť jeho ústředním motivem je šalvěj, což dokonale souzní s jejími stříbřitými odstíny.

Měď

Měď je ušlechtilý kovový prvek načervenalé barvy, používaný lidstvem již od pravěku. V období Římské říše se měď těžila hlavně na Kypru, proto dostala název cyprium (kov Kypru), později se zkrátil k cuprum. Vyznačuje se velmi dobrou tepelnou a elektrickou vodivostí, dobře se mechanicky zpracovává a je odolný proti atmosférické korozi. Čistá měď nalézá uplatnění pro svoji odolnost proti korozi, protože se na vzduchu působením atmosférické vlhkosti a oxidu uhličitého rychle pokryje tenkou vrstvičkou nazelenalého zásaditého uhličitanu měďnatého (měděnka), který ji účinně chrání proti další korozi. Vzhledem k dnešnímu, znečištěnému ovzduší však chemická reakce zabarví měď do hněda. Pokud bychom chtěli historickou, zelenou patinu, musí se měď ještě potřít chemikálií, jejíž složkou je čpavek. [13]

Měděný plát na hlavní objekt náhrdelníku jsem zpracovala ve výchozí síle, vyřezala pilkou požadovaný tvar, zarovнала pilníky a osmirkovala. Povrch plátů je matný osmirkovaný jemným brusným papírem. Aby se na něm neusazovaly nečistoty a nezbarvovaly povrch, je zalakován. Doplňující komponenty na první náhrdelník jsem zpracovala obdobným způsobem.

Mosaz

Slitina mědi se zinkem se nazývá mosaz. Mosaz obsahuje optimálně 32% zinku (maximálně 42%). Existují stovky různých mosazí, které se mezi sebou liší různými vlastnostmi. Běžná mosaz je poměrně měkký kov s jasně zlatavou barvou a s poměrně nízkou chemickou odolností vůči kyselinám a louhům. Proti působení atmosférických vlivů je však mosaz značně odolná. Používá se pro výrobu bižuterních doplňků jako tzv. „kočičí zlato.“ Díky vizuální podobnosti se zlatem se mohou vyskytnout i pokusy o úmyslnou záměnu. [13]

Komponenty z mosazi jsem opět vyřezala a osmirkovala. Ovšem ty jsou ještě doplněny vrtáním, takže na daných tvarech vznikl dekor tvořící vizuálně větší plasticitu.

Alpaka

Alpaka je slitina mědi a niklu nebo zinku, známá také pro svůj vzhled jako nové stříbro. Alpaka má řadu dalších názvů: pakfong, bílá mosaz, niklová mosaz, nové stříbro. Existuje mnoho různých definic složení slitiny. Všechny ovšem zahrnují měď (45–70 %) a nikl (5–30 %). Přidáním dalších kovů se zlepšují její vlastnosti pro zpracování i odolnost vůči korozi. Alpaka je pevná látka stříbrného vzhledu. Vyznačuje se snadnou opracovatelností, tvrdostí, odolností vůči korozi a dobrou tepelnou vodivostí. Slitina sama klade relativně velký odpor elektrickému proudu, nicméně její oxidy jsou vodivé. Zpočátku byla alpaka oblíbena jako výchozí kov pro výrobu postříbřeného nádobí. Používá se pro výrobu bižuterie a v dalších příbuzných odvětvích. Z alpaky byly zhotoveny také některé mince (německá marka, portugalské escudo). [14]

Alpakové plechy jsem před řezáním musela ještě válcovat a ztenčovat na požadovanou tloušťku. Dále probíhala úprava stejně jako u předchozích dvou.

8. Realizace

Vznikly dva náhrdelníky a jeden závěs na ruku. Původně měly být náhrdelníky tři, ale okolnosti nahrály tomu, že z jednoho se stal závěs, který může být vějířem. Každému kusu vévodí velký přívěšek, který je složen z několika vrstev vyřezané a do hladka obroušené březové překližky. Vrstvení mělo původně pouze funkční význam. Ovšem vějířovitým skládáním získalo i estetickou hodnotu. Vzhledem k tomu že tvary jsou rozmanité, skládáním za sebe vznikají zajímavé efekty, které se mění v závislosti na úhlu osvětlení. Funkční hodnotou je vytvoření schránky na vonnou esenci. Každý náhrdelník je tvořen ze čtyř vrstev. Dvě jsou krycí schránkou a dvě otáčivým vysouváním odhalují komponent, ve kterém je uložena kovová mistička. Do ní se nalévá sádra, kam se poté nakapou vonné esence. Esence postupně uvolňují svou vůni, takže šperky voní. Když mají schránku zavřenou, je vůně cítit jemně a pokud nositel potřebuje vůni intenzivnější, jednoduše schránku otevře.

8.1 Náhrdelník první, láska

Při vymýšlení lásky jsem použila květ durmanu z profilu. Durman se v renesanci přidával do nápoje lásky. Většina receptů na nápoje lásky, které jsem v průběhu práce našla a přečetla, obsahovala opravdu kuriózní složky. Od netopýří krve po chlup z podpaží od vytoužené osoby. Na náhrdelníku se vyskytuje i pět květů sedmikrásky. Ta je spojována s věrnou láskou. Dívky z nich pletly věnečky, zaříkávaly je a pak pouštěly po vodě, aby dopluly k jejich milému.

Semínka ze sedmikrásek údajně při svatojánské noci mohly zajistit i neviditelnost. V dřívějších dobách byla spojována i s válkou neboť kvetla na bojištích a vojáci ji používali k zastavování krvácení z ran. Silně dezinfikuje a opravdu pomáhá uzavřít rány. Kveté prý po celý rok a můžeme ji najít i pod sněhem v mrazech až do mínus 15 °C. Osobně jsem ji vyhrabávat nezkoušela. Ovšem co jsem zkoušela, bylo sedm kvítků sedmikrásek na bolest hlavy. Různá pořekadla se šíří různými kraji. Při práci jsem zaslechla toto. V kombinaci se sugescí mi nejspíš sedmikrásky opravdu zabraly. [9] Možná byste čekali, že do schránky na vůni dám nějaké afrodiziakum. Očuchala jsem

Obr. č. 14 Náhrdelník první, láska

všechny dostupné, ale při představě, že bych je musela čichat pravidelně, jsem se necítila zrovna příjemně. Zvolila jsem tangerinku, která má navozovat přátelskou atmosféru, což pro mě s láskou úzce souvisí. Také uvolňuje napětí.

Nejkurióznější recept na lásku, jaký jsem našla, byl asi tento: „Chce-li dívka chlapce k sobě připoutati, chytí zelenou žabku, dá ji do hrnku se dnem dírkovaným, ježž bez smlouvání koupila, hrnec pováže šátkem z nebožtíka (podbradkem) a vloží do mraveniště. Jakmile hrnec postavila, rychle utíká, aby neslyšela křiku, ježž žabka

vydává, sice by ohluchla. Když mravenci z rosníčky nechali jen kostru, nechť si ji vezme a skrze ni se na chlapce podívá. Tím ho přinutí, že její lásku opětuje a musí za ní jít, kdyby snad uvázaný byl.“ [15] Sice nesouvisí s květinami, ale dokážete si představit realizaci či způsob, jakým někdo tento recept vymyslel?

8.2 Náhrdelník druhý, štěstí

Na náhrdelníku, který má přinášet štěstí, najdeme pouze jeden motiv z rostlinné říše a tím jsou kakaové boby. Z nich se vyrábí čokoláda, která jak je známo uklidňuje,

Obr. č. 15 Náhrdelník druhý, štěstí

přináší psychickou pohodu, pocity štěstí a snižuje hladinu stresových hormonů. Myslím, že za chvíli půjdu opět vyzkoušet, jak moc zázračná čokoláda pracuje. Ovšem mnohem účinnější jsou kakaové boby v nepražené podobě. Mají až dvacetkrát více cenných látek než výsledná čokoláda. Ve schránce na vůni je použit

kokos a kapka pomeranče. Výběrem do tohoto náhrdelníku jsem strávila asi nejdelší čas. Všechny esence, které měly připisované různé pohodové účinky, mému nosu nevoněly natož, aby působily pohodově a přinášely pocity štěstí. Nakonec jsem zapátrala v paměti, dala na svou intuici a sáhla po kokosu, ke kterému jsem ještě přidala pomeranč. Ten skutečně působí antidepresivně.

A co všechno by mělo přinášet štěstí? Všichni jistě známe čtyřlístek. Když jsem byla malá, chápala jsem toto pořekadlo tak, že ono štěstí je právě to, když čtyřlístek najdeme. Potom prý sen o cibuli také přináší štěstí. Moc často se mi ale o ní nezdá.

8.3 Závěs na ruku, zdraví

Existuje nepřehledné množství rostlin, které posilují imunitu a jsou prospěšné našemu zdraví. Pro náhrdelník jsem vybrala rostlinu šalvěje, která má silné protizánětlivé, antivirové a antibakteriální účinky. Bohužel jsem šalvěj nemohla použít i jako vůni do schránky, protože snižuje krevní tlak, což by mi nemuselo dělat dobře. Je použit eukalyptus, který působí při dýchacích obtížích. Tato skutečnost se perfektně doplňuje s principem závěsu jako vějíře.

Obr. č. 16 Vějíř, zdraví

ZÁVĚR

Když se zamyslím nad tím, jak jsem si původně na začátku finální práci představovala, zjišťuji, že je na hony vzdálená skutečné realizaci. Mé představy byly bláznivé, velmi sochařské, hýřily různorodými materiály a nebyly vůbec pravidelné ani nijak systematické. Měla jsem v plánu odpoutat se od svých typických řazení, geometrie a uhlazených řešení. Většina z toho se mi nepodařila, a když něco, tak jenom zčásti. A přesto jsem s výsledkem spokojena. Má práce probíhala hodně v hlavě, kde jsem si rovnala své hodnoty, stále měnila své priority, chvílemi měla chuť se vším seknout a jindy jít a tvořit volně bez omezení tématem.

I když je práce úplně jiná, než jakou jsem si ji představovala, troufám si říct, že je lepší než mé představy, protože se mnou více souzní. Vychází z mého nitra a není vynucenou křečí, jaká by nejspíš má plánovaná musela být. Je nakonec přesně taková, jakou bych ji chtěla mít a nosit. Chtěla jsem vytvořit něco úplně jiného, co by se naprosto lišilo od mé dosavadní tvorby a především způsobu práce a přirozeným chápáním šperku, ale nebylo by to moje, necítila bych to tak.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BROOKE, Elisabeth. Léčivé rostliny a planety. 1. vyd. Ostrava: OLDAG, 1996, 225 s. ISBN 80-85954-19-2.
- [2] SCHIRNER, Markus. Talismany a amulety. 1. vyd. Frýdek-Místek: Alpress, 2006. 197 s. ISBN 80-7362-182-7.
- [3] ANGELOVA – KOLEVA, Elka. Amulety, drahokamy a talismany. 1. vyd. Bratislava: Eko-konzult, 1995. 87 s. ISBN 80-88809-05-3.
- [4] PEJML, Karel. Kytice čarovných rostlin. Liberec: Dauphin, 1996, 139 s. ISBN 80-860-1907-1.
- [5] DAMIAN, Peter a Kate DAMIAN. Aromaterapie: vůně a duše: využití éterických olejů pro získání tělesné i duševní pohody. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 1997, 209 s.
- [6] NUTSCH, Wolfgang. Konstrukce nábytku: nábytek a zabudované skříně. 1. vyd. Praha: Grada, 2003, 398 s. ISBN 80-247-0220-7.

INTERNETOVÉ ODKAZY

- [7] Artmuseum.cz, [on-line][cit. 2013-05-22]
URL:< http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=1436
- [8] Wikipedie, otevřená encyklopedie, Karl Blossfeldt, [on-line][cit. 2013-05-25]
URL:< http://cs.wikipedia.org/wiki/Karl_Blossfeldt#cite_note-4
- [9] Bety K. Majerníková, [on-line][cit. 2013-04-02]
URL:< <http://www.betymajernikova.sk/about.html>
- [10] kultúra, sme.sk, [on-line][cit. 2013-04-02]
URL:< <http://kultura.sme.sk/c/6386459/z-koncertnej-pauzy-sa-stala-vecnost.html>
- [11] Klimt02.net, [on-line][cit. 2013-05-25]
URL:< <http://www.klimt02.net/jewellers/mari-ishikawa>
- [12] Christopher Royds Thompson, [on/line][cit. 2013-05-25]
URL:< <http://www.christopherthompsonroyds.com/about.php>
- [13] Wikipedie, otevřená encyklopedie, Měď, [on-line] [cit. 2013-05-12]
URL:< <http://cs.wikipedia.org/wiki/Měď>

[14] Wikipedie, otevřená encyklopedie, Alpaka, [on-line][cit. 2013-05-12]

URL:< [http://cs.wikipedia.org/wiki/Alpaka_\(slitina\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Alpaka_(slitina))

[15] Žena.cz, on-line portál pro ženy, [on-line][cit. 2013-05-21].

URL:< http://zena.centrum.cz/clanek.phtml?old_url=zena/s.

FOTODOKUMENTACE

